Teknologiasääntelyn työelämäprofessori,
hallinto-oikeuden dosentti, OTT
Tuomas Pöysti
e-mail: tuomas.poysti@ulapland.fi,
Yliopistollinen tutkimusprofiili
https://researchportal.helsinki.fi/en/persons/tuomas-henrik-p%C3%B6ysti
X: @thpoysti
LinkedIn: www.linkedin.com/in/tuomas-pöysti-142105310

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Viite: Perustuslakivaliokunnan asiantuntijakuuleminen 8.5.2026

Asia:

HE 113/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta, sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnos

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan pyytämänä valtiosääntöoikeudellisena asiantuntijalausuntonani esitän seuraavaa:

1. Arviointiasetelma ja valtiosääntöisen tarkastelun keskeiset kysymykset

1. Perustuslakivaliokunnan arvioitavana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnos, jonka sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyrkinyt tekemään perustuslakivaliokunnan hallituksen esitystä koskeneessa lausunnossaan PeVL 51/2025 vp esittämän säätämisjärjestykseen vaikuttavan, tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä koskevien huomautuksen johdosta lakiin sosiaalihuoltolain muuttamisesta vaadittavat muutokset. Kyse on näin lakiehdotusten uudelleen arvioinnista perustuslakivaliokunnassa. Samoja kysymyksiä kuin nyt arvioitavana olevassa sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnoksessa ja hallituksen esityksessä HE 113/2025 vp on ollut perustuslakivaliokunnan arvioitavana lausunnossa PeVL 24/2022 vp.
2. Ehdotetut säännökset ovat merkityksellisiä perustuslain 19 §:n kannalta. Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Julkisen vallan on saman pykälän 3 momentin mukaan turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Ehdotetut säännökset ovat samoin merkityksellisiä perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan kannalta sekä tähän liittyvän oikeusturvan kannalta. Perustuslakivaliokunnan nykyisin vakiintuneena pidettävän tulkintakäytännön mukaan Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen noudattaminen asianmukaisella tavalla yleensä täyttää perustuslain 10 §:n mukaiset vaatimukset (PeVL 14/2018 vp, s.2-

3). Edelleen esitys on merkityksellinen perustuslain 1, 7 ja 10 §:ään kiinnittyvän itsemääräämisoikeuden kannalta. (PeVL 51/2025 vp, kappale 2).

3. Valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin asetelma on näin vakiintunut. Tarkastelussa lähinnä onkin, onko sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöön sisällytetty ne muutokset, jotka hallituksen esitykseen nähden on perustuslakivaliokunnan lausunnon PeVL 51/2025 vp perusteella välttämätöntä tehdä lain säätämiseksi tavallisessa säätämisjärjestyksessä ja jotka on valtiosääntöoikeudellisista syistä muutoin perusteltua siihen tehdä.
4. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnoksessa selostetaan erittäin laajasti esityksestä annettuja lausuntoja. Niissä tuodaan esille sosiaali- ja terveysministeriön vastineessa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle esille tuotua seikkaa siitä, että Ruotsissa teknologian hyödyntäminen sosiaalipalveluissa ja muissa kotiin annettavissa palveluissa on huomattavasti kevyemmin ja yleispiirteisemmin säänneltyä kuin mitä Suomessa nyt ollaan säätämässä ja mitä Suomessa lainsäädännöltä edellytetään.
5. Havainto on sinänsä täysin oikea. Useissa teknologian käyttöön liittyvissä ulottuvuuksissa Ruotsin (ja myös Norjan ja Tanskan) lainsäädäntö on teknologian käyttöön myönteisemmin suhtautuvaa ja yleispiirteisempää. Suomessa kuitenkin perusoikeuksien yleisiin rajoitusperusteisiin yleensä ja erityisesti myös henkilötietojen suojaan liittyy tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimus. Mikäli sosiaali- ja terveysministeriön ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan tarkoituksena olisi, että perustuslakivaliokunta arvioisi uudelleen aikaisempaa käytäntöään, olisi tämä tehtävä huomattavasti huolellisemman valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin ja valmistelun perusteella.
6. Käsillä olevaan esitykseen on ollut valtiosääntöoikeudellisesti välttämätöntä tehdä olennaiseksi luonnehdittavia muutoksia eduskuntakäsittelyssä. Tässä asiassa on jo sääntelyn selkeyteen liittyvistä syistä tarpeen muistuttaa siitä, että perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan on välttämätöntä ja hyvään lainvalmistelutapaan kuuluu, että jos (laajakantoiseen) hallituksen esitykseen esitetään tehtäväksi tehtäviksi hyvin merkittäviä ja esityksen perusratkaisuihin olennaisesti vaikuttavia muutoksia, asian valmistelu osoitetaan valtioneuvoston tehtäväksi (PeVL 48/2025 vp, kappale 25 ja 26; PeVL 9/2020 vp, s. 3, PeVL 26/2017 vp, s. 76, ks. myös PeVL 75/2014 vp, s. 8/II). Nyt käsillä oleva hallituksen esitys ei ole erityisen laaja, mutta se koskee useiden eri tahojen perusoikeuksia perusoikeusherkässä kokonaisuudessa. (Ks. myös myös PeVL 48/2025 vp, kappale 6, PeVL 12/2021 vp, kappale 76). Erityisesti kysymykseksi nousee sääntelyn selkeys ja sovellettavuus käytännön kannalta sekä itsemääräämisoikeuden toteuttaminen silloin, kun julkisen vallan palveluiden ja toimenpiteiden kohteena on henkilöitä, joiden kyky ja edellytykset käyttää itsemääräämisoikeuttaa ovat rajoittuneita tai jotka ovat sosiaalihuollon asiakaspalvelusuhteeseen nähden sivullisia. Sääntelyn merkittävyys perusoikeusnäkökulmasta tässä asetelmassa puoltaa huolellista valmistelua ja johtaa siihen, että kynnyksen valmistelun osoittamiselle valtioneuvostolle tulee olla alhaisempi kuin jossain muussa asiayhteydessä (tämä oli tulkintani mukaan perustuslakivaliokunnan kanta vastaavan kaltaisesta sääntelystä lausunnossa PeVL 24/2022 vp, kappale 15).
7. Perustuslakivaliokunta on perustuslain 2 §:n 3 momentin oikeusvaltioperiaatteeseen ja perusoikeuksien yleisten rajoitusperusteiden soveltamiseen kiinnittyen edellyttänyt sääntelyn selkeytttä perusoikeuskytkentäisessä sääntelyssä, joka koskee luonnollisia henkilöitä heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissa (PeVL 12/2021 vp, kappale 35, PeVL 32/2020 vp, s. 2, ks. myös PeVL 45/2016 vp, s. 3, PeVL 41/2006 vp, s. 4/II). Sääntelyn selkeys on myös palveluita antavan sosiaalihuollon ammattihenkilöstön oikeusturvan ja myös työhyvinvoinnin tae. Hyvinkin erilaisten teknologioiden käytettävyyteen liittyvää punnintaa ei ole näin asianmukaista työntää sosiaalihuollon toimintayksiköille ja sosiaalipalveluiden ammattihenkilöille ilman, että laki antaa sille riittävän selkeällä ja ymmärrettävällä tavalla perusteet.
8. Ehdotettu sääntely ei merkitse yksinomaan perusoikeuksien rajoittamista. Erilaisilla teknologisilla ratkaisuilla voidaan monissa tilanteissa turvata perustuslain 19 §:n 1 ja 3 momentin mukaisten oikeuksien toteutumista sekä suunnata henkilöstön ajankäyttöä tilanteisiin ja asiakaspalvelun tilanteisiin, joissa henkilökohtainen palvelu on tarpeen. Tämä on myös tärkeä sääntelyn arvioinnin lähtökohta, jota on syytä korostaa. Sääntelyllä on näin hyväksyttävät ja perusoikeusnäkökulmasta painavatkin perusteet (PeVL 51/2025 vp, kappale 3, PeVL 14/2022 vp, kappale 14). Sosiaali- ja terveysvaliokunnan

mietintöluonnoksessa tuodaan esille valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissakin merkityksellisellä tavalla teknologian hyödyntämisen myönteisiä vaikutuksia sosiaalihuollon palveluiden järjestämiselle ja perustuslain 19 §:n tarkoittamien sosiaalisten oikeuksien toteutumiselle ja välillisesti myös terveydenhuollon palveluiden ja oikeuden terveyspalveluihin ja terveyden edistämisen kannalta (StVM luonnos kappaleet 4 ja 5).

9. Erilaisilla teknisillä ratkaisuilla on hyvin erilaiset vaikutukset itsemääräämisoikeuteen ja yksityiselämän suojaan sekä sivullisten henkilöiden yksityiselämän suojaan ja henkilötietojen suojaan. Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon teknologioissa ja niiden tuomisessa hoitosuhteeseen ja sosiaalihuollon asiakaspalvelusuhteeseen hyvän ja laadukkaan hoidon ja asiakaspalvelun periaatteiden mukaisesti on siten tarpeen kiinnittää huomiota siitä, minkä tyyppisestä käyttötapauksesta ja minkälaisia yleisiä perusoikeusvaikutuksia kyseisellä teknologialla on. Tätä näkökulmaa korostetaan myös oikeus- ja tutkimuskirjallisuudessa (ks. esimerkiksi terveydenhuollon osalta Maailman terveysjärjestön julkaisema Paula del Rey Puech and others, Demystifying Artificial Intelligence in Health: What Health Policy-makers Need to Know (Health Policy Series No. 63, World Health Organization 2026), erit. s. 24–26). Vastaava koskee täysimääräisesti myös sosiaalihuoltoa.

2. Sääntelyn tarkkarajaisuus ja täsmällisyys sekä ymmärrettävyys

10. Lakiehdotuksessa hankaluutta tuottaa teknologioiden käytön sisällyttäminen sosiaalihuollon asiakassuhdetta koskevaan sääntelyyn erillisenä kysymyksenä. Sosiaalihuollossa on useimmiten kyse palveluista, joiden antaminen perustuu asiakkaan suostumukseen siten, että asiakas hakee sosiaalipalvelua. Tämän jälkeen ammattihenkilö harkitsee sovellettavan lainsäädännön perusteella asiakkaan tilanteessa soveltuvat palvelut. Asiakkaalla ei näin ole subjektiivista oikeutta nimenomaan tiettyyn toimintatapaan, vaan palvelun toteuttamistavassa on harkintavaltaa. Poikkeuksena tästä vapaaehtoisuudesta palvelun perustana ovat tietyt erityislaeissa säädetyt, tahdonvastaiset toimenpiteet, joita on esimerkiksi lastensuojelussa ja kehitysvammaisten erityishuollossa. Käytännössä itsemääräämisoikeutta joudutaan rajoittamaan tai asiakas ei pysty käyttämään itsemääräämisoikeuttaan esimerkiksi vanhuspalveluissa toimintakyvyn rajoittumisen johdosta.
11. Ongelmana valtiosääntöoikeuden näkökulmasta on, että perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset perustuslaissa suojattuun yksityiselämän suojaan ja henkilötietojen suojaan liittyen ja henkilötietojen suojan osalta yleinen tietosuoja-asetus edellyttävät tarkkarajaista ja täsmällistä sääntelyä sekä riittäviä oikeusturvajärjestelyitä niissä tilanteissa, joissa teknologian käyttämisellä on perusoikeutta rajoittava vaikutus. Itsemääräämisoikeuden turvaaminen on keskeinen useiden perusoikeuksien taustalla oleva yleinen periaate ja lisäksi tiedollisen itsemääräämisoikeuden turvaaminen on yleisen tietosuoja-asetuksen ja EU:n perusoikeuskirjan nojalla yksi tärkeimmistä henkilötietojen suojan sisällöllisistä ulottuvuuksista. Nämä perusoikeusnäkökohdat puoltavat ja edellyttävät sitä, että teknologian käyttämisen yhteydessä myös säädösperusteisesti ja riittävän konkreettisesti suojataan ja edistetään itsemääräämisoikeuden toteutumista.
12. Lain selkeyden kannalta ongelmalliseksi muodostuu jossain määrin se, että sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023), sote-valvontalaki, 3 §:n 1 momentin säännöksen mukaan sote-valvontalain soveltamisalaan kuuluvia palveluja järjestettäessä ja tuotettaessa on noudatettava, mitä palvelujen sisällöstä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon yleis- ja erityislainsäädännössä. Tätä kautta nyt ehdotettavat säännökset tulevat sovellettavaksi ja saavat sisältöä myös yksityisissä, sopimuksiin perustuvassa ja siten hyvinvointialueen järjestämisvastuun ulkopuolisissa sosiaalipalveluissa. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa erotetaan varsin systemaattisesti julkisoikeudelliset tilanteet, joissa osapuolten epätasa-arvoisen aseman ja vaikutusmahdollisuuksien takia edellytetään säädettäväksi henkilötietojen käsittelyn perusteista lailla ja yksityisoikeudelliset tilanteet, joissa henkilötietojen käsittelyn ja yleensä itsemääräämisoikeuteen liittyvien toimenpiteiden toteuttamisen perusteena on osapuolten välinen sopimus ja sen mukaisen palvelun toteuttaminen. Tämä seikka osaltaan edellyttää, että nyt tehtävät

säännökset ovat riittävän selkeitä ja yksiselitteisiä sekä soveltuvat myös yksityisiin palveluihin tai säännösten soveltamisalan ulkopuolelle tulee rajata ne teknologian käyttöä koskevat säännökset, joihin ne huonosti soveltuvat.

13. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan (StV) olisi vielä kiinnitettävä huomiota ehdotettujen säännösten soveltamisalaan suhteessa yksityisiin palveluihin sekä lastensuojeluun ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977) säädettyihin tahdonvaltaisen toiminnan tilanteisiin. Lastensuojelulain osalta rajauksia ehdotetaankin säädettäväksi valiokunnan ehdottaman sosiaalihuoltolain 47 §:n 2 momentin mukaisia teknologisia ratkaisuja ei saisi käyttää lastensuojelulain nojalla sijoitetun lapsen palveluissa. StV:n mietintöluonnoksen 47 §:n 3 momentissa ja valiokunnan perusteluissa todetaan, että yksityisissä palveluissa sopimuksesta tulee käydä ilmi valiokunnan ehdottaman 47 §:n 2 momentin mukaisten palveluiden käyttäminen (StV mietintöluonnos s. 31 ja ehdottama sosiaalihuoltolain 47 §:n 3 momentti). Sinänsä on asianmukaista, että teknologian syvempi käyttö todetaan sopimuksessa ja tämä vaatimus käytännössä johtuu myös tietosuoja-asetuksen säännöksistä. Viittaussäännösten ketjun kautta kuitenkin erityissäännös lähtökohtaisesti sopimusvapauden piiriin kuuluvan sopimuksen sisällöstä on hankalasti havaittavissa.
14. Valiokunnan ehdottaman sosiaalihuoltolain 47 §:n 1 momentin uudessa muotoilussa säädettäisiin teknologisten ratkaisujen käyttämisen yleisistä edellytyksistä. Ehdotettu sääntely vaikuttaa lähtökohtaisesti asianmukaiselta. Ehdotetun 47 §:n 1 momentin perusteella on ajatus se, että teknologinen palvelun toteuttaminen ei ole asiakkaan päätösvallassa vaan tästä voidaan päättää asiakkaan mielipiteestä poiketen. Tietosuoja-asetuksen säännösten perusteella voisi olla tämän suhteen vielä selkeämpikin. Ehdotetussa ratkaisussa 47 §:n 4 momentti samoin koskee yleisesti kaikkia sosiaalihuollon palveluiden teknologisia ratkaisuja.
15. Valiokunnan ehdottamassa sosiaalihuoltolain 47 §:n 2 ja 3 momentissa säädettäisiin käytännössä itsemääräämisoikeuteen ja yksityiselämän suojaan sekä henkilötietojen suojaan rajoittavasti vaikuttavien teknologioiden käytön edellytyksistä. Momenttien logiikka on vaikeaselkoinen. Yleisvaatimuksena on 3 momentin mukaan välttämättömyysedellytys eli välttämättömyys asiakkaan hoidon, huolenpidon ja turvallisuuden turvaamiseksi. Momentissa on lisäksi lastensuojelulain nojalla sijoitetun lapsen palveluita koskeva rajaus sekä sosiaalihuoltolain 45 §:n mukaista päätöstä ja yksityisten sosiaalipalveluiden sisältöä koskevaa sopimusta koskevat lakisääteiset vaatimukset.
16. Sovellettavaksi tulevan yleisen välttämättömyysedellytyksen lisäksi valiokunnan ehdottamassa 47 §:n 2 momentissa säädettäisiin tiettyjä teknologisia ratkaisuja koskevista lisäedellytyksistä. Valiokunnan ehdottaman 2 momentin 1 kohdan perusteella käytettäessä asiakkaan kotona, asumispalvelussa tai laitospalvelussa teknologisia ratkaisuja, jotka havainnoivat asiakkaan liikettä, ääntä, toimintakykyä tai sijaintia, välittävät tiedon asiakkaan huolenpidon tai avun tarpeesta palveluntuottajalle ja avaavat yhteyden palveluntuottajaan, on niiden käyttö rajattava alueellisesti ja ajallisesti välttämättömään, joka välttämättömyysarviointi jää sosiaalihuollon ammattihenkilön tehtäväksi palvelusta päätettäessä ja asiakassuunnitelmaa tarkistettaessa. Ajallisen ja alueellisen välttämättömyyden arviointi ei kuitenkaan koske asiakkaan mukana kulkevia teknologisia ratkaisuja. Vastaava sääntelylogiikka koskee myös asiakkaan kotona, asumispalvelussa tai laitospalvelussa käytettäviä teknologisia ratkaisuja, jotka havainnoivat asiakkaan liikettä, ääntä tai toimintakykyä ja välittävät tietoa palveluntuottajalle (momentin luettelon kohta 2) sekä asiakkaan asumispalvelussa tai laitospalvelussa käytettäviä teknologisia ratkaisuja, joilla voidaan palveluntuottajan aloitteesta kuva- tai ääniyhteyden avaamalla tarkistaa asiakkaan hyvinvointi (momentin luettelon kohta 3). Edelleen ehdotetun 47 §:n 3 momentissa säädetään lisärajoituksia saniteettitiloissa käytettäville teknologisille ratkaisuille.
17. Valiokunnan ehdottaman 47 §:n 1 ja 2 kohdan osalta yhteisenä piirteenä on, että julkisessa hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevassa sosiaalipalvelussa asiakkaalla ei ole ehdotonta itsemääräämisoikeutta näiden teknologisten ratkaisuiden käytöstä mutta on luonnollisesti oikeus olla ottamatta vastaan sosiaalipalvelua kokonaisuutena. Tarkoituksena on näin siis säätää perustuslain 10 §:n tarkoittama ja tietosuoja-asetuksen tarkoittama oikeusperusta yksityiselämän rajoitukselle sekä henkilötietojen käsittelylle, joista sosiaalipalveluissakin tietosuojaviranomaisten tulkintojen perusteella osa asiakkaan toimintakykyä koskevista tiedoista on tulkittavissa myös erityissuojattaviksi terveystiedoksi.

18. Mietinnössä on pyritty tarkkarajaiseen ja täsmälliseen sääntelyyn. Lähtökohtaisesti pidän sääntelytarkkuutta riittävänä. Ongelmana kuitenkin on, että sääntely on systematiikaltaan vaikeaselkoista, sanalla sanoen koukeroista, vaikka se on tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilöiden ja toimintayksiköiden paineisessa tilanteessa sovellettavaksi. Tilannetta ei helpota, että hallituksen esityksen alkuperäiset säännökset olivat puutteelliset ja säännösten perustelut osin ristiriidassa pykäläehdotusten kanssa.
19. Vaatimus perusoikeusherkän sääntelyn selkeydestä täytyy vain nipin napin, jos ylipäänsä täyttyy. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan olisi nähdäkseni valtiosääntöoikeudellisista syistä vielä pyrkiä selkeyttämään sääntelyä kokoamalla teknologian käyttöä koskevat yleiset edellytykset ja tiettyjen, perusoikeusherkkien teknologioiden käyttöä koskevat lisäedellytykset omiksi kokonaisuuksikseen ja lisäksi ottamalla kokoavasti soveltamista ohjaavat perustelut valiokunnan mietinnön säännösten säännöskohtaisten perusteluiden osaan. Seikka, että lailla annetaan peruste käyttää teknologioita itsemääräämisoikeutta huomioivan ja kunnioittamaan pyrkivän prosessin jälkeen on hyvä käydä selkeästi ilmi niin 47 §:n 1 momentin kuin 2 momentin tarkoittamien teknologisten ratkaisuiden osalta.
20. Sosiaalihuoltolain 45 §:n tarkoittaman päätöksen sisältöä koskevat vaatimukset on syytä säätää selvästi omassa pykälässään ja/tai momentissaan. Täysin yksityisissä, sopimukseen perustuvissa palveluissa henkilötietojen käsittelyn peruste ja yksityiselämään puuttumisen peruste on nimenomainen suostumus, joka annettaan sopimuksella ja jonka lähtökohtaisesti tulisi täyttää tietoon perustuvan nimenomaisen suostumuksen vaatimukset.
21. Teknistä valvontaa koskevaa säännöstä on valiokunnan lakiehdotuksen 48 §:ssä niin ikään tarkennettu. Säännös jättää vielä tulkinnanvaraakin mutta kokonaisuutena pidän ehdotusta tältä osin riittävän tarkkarajaisena ja täsmällisenä.

3. Sivullisen asema

22. Hallituksen esityksen heikoin kohta on ollut sivullisen asema. Tähänkin on valiokunnan mietinnössä yritetty kiinnittää huomiota, vaikka tältä osin mietinnön tarkastelut jäävät valitettavan puutteellisiksi. Perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan PeVL 51/2025 vp tältä osin tarkasti ottaen seuraavaa (ote):

> *(17) Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan turva-auttamispalvelua ja etäpalveluja todennut, että sääntelyssä tulee kiinnittää huomiota myös siihen, miten huolehditaan muiden kuin asiakkaan (esimerkiksi hänen kanssaan samassa taloudessa asuvien) perusoikeuksista (PeVL 24/2022 vp, kappale 14). Valiokunnan mielestä sanottua seikkaa koskeva tarkastelu nyt käsillä olevassa ehdotuksessa jää varsin vähäiseksi. Valiokunta kiinnittää huomiota myös toisenlaisessa sääntely-yhteydessä etäyhteyksin toteutettavan tarkastuksen rajaamisesta lausumaansa (PeVL 21/2022 vp, kappale 13).*

23. Sosiaali- ja terveysministeriön vastineessa, jolle valiokunnan mietintö rakentuu, on sivullisen aseman arvioinnin ja järjestämisen perusteen osalta tehty oikeudellinen virhearviointi. Teknologian käyttöönoton seurauksena usein juuri on se, että aikaisemmin tiettyyn oikeussuhteeseen rajautuneeseen kysymyksiin liittyy sivullisia tahoja, joiden oikeudet ja oikeusturvakeinot tulee turvata. Sivullisten osalta kyse ei ole eikä voi olla sosiaalihuollon asiakassuhteesta eikä sivullisilla ole eikä voikaan olla kuin lailla säädetysti oikeutta saada tietoja sosiaalihuollon asiakassuhteesta.
24. Sosiaalihuollon asiakassuhde ei toisaalta anna oikeusperustetta tietosuoja-asetuksen mukaan julkiselle toimijalle käsitellä sivullisen henkilötietoja eikä yleisestikään pelkkä sosiaalihuollon asiakassuhde anna perustuslain tarkoittamaa oikeutta puuttua asiakaspalvelusuhteen ulkopuolisen henkilön yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan. Sosiaalihuollon asiakassuhteeseen liittyvät oikeussuojakeinot eivät myöskään ole sivullisen käytettävissä.
25. Ehdotetussa 4 momentissa ja 5 momentissa on yritetty ratkaista sivullisen asema siten, että se olisi otettava huomioon teknologisia ratkaisuja koskevassa arvioinnissa mutta sivulliselle, jota asia siis suoraan koskee, ei anneta itsemääräämisoikeutta eikä osallistumismahdollisuuksia. Pyrkimys säädösperusteisesti sivullisen tietojen ja sivullisen asemaan puuttumisen rajoittamiseen välttämättömään sekä sivullisen

aseman huomioon ottamiseen teknologisten ratkaisujen käyttöä pohdittaessa on perusteltua. Muutokset sinänsä tältä osin lakiehdotusta valtiosääntöoikeudellisesti oikeaan suuntaan kehittäviä.

26. Sivullisen tietojen kirjaamiselle ja ylipäänsä käsittelylle ei ole kuitenkaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) mukaista tai tietosuoja-asetuksen mukaista oikeusperustetta ja tältä osin valiokunnan ehdottama 47 §:n 5 momentti ei ratkaise riittävästi asiaa. Suoraan sovellettavan unionin oikeuden eli tietosuoja-asetuksen mukaan sivullisella on oikeus tietosuoja-asetuksen mukaisiin oikeussuojakeinoihin ja Suomessa tietosuojavaltuutettu voi henkilötietojen käsittelyn osalta käyttää tietosuoja-asetuksen 58 artiklan mukaisia valtuuksia, joihin kuuluu myös määrätä tietojen käsittelykielto, joka käytännössä tässä asiayhteydessä voi tarkoittaa sosiaalihuollon palvelussa teknologisen ratkaisun käytön kieltämistä.
27. Sääntely ei vielä kokonaisuutena sivullisen aseman osalta täytä tarkkarajaisuudelle ja täsmällisyydelle asetettavia vaatimuksia eikä sivullisen osalta rajoitusperustetta ja oikeussuojaa voida kiinnittää sosiaalihuollon asiakassuhteeseen. On kuitenkin mahdollista säätää tarkkarajaisia ja täsmällisiä rajoituksia myös sivullisen osalta silloin, kun toisen henkilön perusoikeuksien kannalta tämä on välttämätöntä ja oikeasuhtaista mutta tällöin myös riittävistä oikeussuojakeinoista ia sivullisen itsemääräämisoikeudesta huolehdittava. Lain säätäminen tavallisessa säätämisjärjestyksessä edellyttää nähdäkseni vielä sitä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta tarkentaa sääntelyä tältä osin.

4. Lopuksi

28. Teknologian käyttöä sosiaalipalveluissa olevat ja yhteiskunnan kehityksen myötä välttämättömiksi tulleet säännökset ovat olleet nyt useamman vuoden aikana esillä lainvalmistelussa. Tämänkin asian yhteydessä on tullut esille jo yli kymmenen vuoden ajan vireillä ja puheissa olleen itsemääräämisoikeutta koskevan sääntelyn tarve ja merkitys. Kokoava ja ymmärrettävä sääntely itsemääräämisoikeudesta ja sen rajoittamisesta erityisesti sosiaalihuollossa ja terveydenhuollossa olisi nyt viimeinkin saatava seuraavalla vaalikaudella aikaiseksi. Valtioneuvoston on syytä ryhtyä esityksen valmisteluun.